

УДК 378.064.2:398.23

**РОЛЬ ГУМОРУ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ
«ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ»**

Павлова Л.В., Сергеева О.А.

*Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна,
кафедра англійської мови*

**РОЛЬ ГУМОРУ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ
«ВИКЛАДАЧ – СТУДЕНТ»**

Павлова Л.В., Сергеева О.А.

Гумор у представленій статті розглядається як невід’ємна частина безпосередньої поведінки, що у свою чергу може сприяти більш ефективному когнітивному навчанню студентів і більш позитивному сприйняттю викладача. Особлива увага у дослідженні приділяється визначенню «особистість, яка орієнтована на гумор».

Ключові слова: взаємовідносини, гумор, когнітивне навчання, безпосередність, особистість, яка орієнтована на гумор.

**РОЛЬ ЮМОРА ВО ВЗАИМООТНОШЕНИЯХ
«ПРЕПОДАВАТЕЛЬ – СТУДЕНТ»**

Павлова Л.В., Сергеева Е.А.

Юмор в представленной статье рассматривается как неотъемлемая часть непосредственного поведения в общении, что в свою очередь может способствовать более эффективному когнитивному обучению студентов и более позитивному восприятию преподавателя. Особое внимание в исследовании уделяется понятию «личность, ориентированная на юмор».

Ключевые слова: взаимоотношения, юмор, когнитивное обучение, непосредственность, личность, ориентированная на юмор.

THE ROLE OF HUMOUR IN THE “TEACHER – STUDENT” INTERACTION

Pavlova L.V., Sergeyeva O.A.

In the article presented humour has been considered as an integrant part of immediacy behaviour during the process of communication that can facilitate more effective students' cognitive learning and more positive perception of a teacher. Special attention has been paid to the notion 'a humour oriented person'.

Key words: interaction, humour, cognitive learning, immediacy, humour oriented person.

Гумор – це складне соціальне явище, яке торкається багатьох аспектів нашого повсякденного життя. Це різновид психологічної гри, який включає соціальні, когнітивні і емоційні компоненти [1:227]. Гумор може приймати різні форми і виконувати різноманітні психологічні функції. У середовищі однолітків гумор допомагає привернути до себе увагу; у робочому процесі за допомогою гумору ми можемо змінити виникаючу напругу у відносинах між колегами; в актах комунікації, які виникають у групі, гумор використовується для підвищення згуртованості, визначення соціальних кордонів, пом'якшення критичних стверджень; в аудиторії студенти часто використовують гумор для того, щоб добитися доброзичливого ставлення до себе з боку викладача.

Незалежно від контексту комунікативного акту, гумор виступає важливою складовою частиною будь якого різновиду спілкування, метою якого є встановлення успішних взаємовідносин серед його учасників. Як відмічає видатний російський психофізіолог П.В. Симонов у своїй книзі «Созидающий мозг», гумор потрібен людині для підтримки гнучкості мислення і як слідство «превентивної озброєності» [2]. Тобто, завдяки гумору людина завжди готова до ефективної поведінки у нових ситуаціях. На нашу думку така ж мета переслідується і у процесі навчання у вищих навчальних закладах. Але на практиці, не всі викладачі готові використовувати гумор в аудиторії. Деякі викладачі вважають гумор «ризикованим» прийомом у спілкуванні зі студентами

і дуже часто бояться виглядати смішними, забуваючи про те, що гумор використовується не для того, щоб розважати і смішити студентів, а для того щоб зробити умови в аудиторії більш комфортними і привабливими для ефективного навчання.

Метою нашого дослідження є встановлення ролі гумору у розвитку успішних взаємовідносин між викладачем і студентами, які у свою чергу виступають основою ефективного процесу навчання.

Викладання у вищих навчальних закладах традиційно розглядається як процес, який вимагає від викладача насамперед оцінки змісту предмету, що викладається. Ефективність викладання залежить від пошуку шляхів і методик викладання змісту предмета. Загалом, у викладачів не виникає потреби замислюватися над своїми взаємовідносинами зі студентами, як в аудиторії, так і за її межами. Проте досвід роботи свідчить, що продуктивне навчання вимагає розвиток особистих взаємовідносин і створення умов для близького спілкування між викладачами і студентами. Нарівні з цим дуже важливою є оцінка змісту предмета і використання ефективних методів викладання.

Взаємовідносини які розвиваються між викладачем і студентом впливають на процес навчання як прямо так і опосередковано. Відношення студента до предмету і викладача впливає на когнітивний процес навчання. Успішні взаємовідносини між викладачем і студентом сприяють обміну інформацією на емоційному рівні, що в свою чергу підсилює когнітивне навчання. Як показують дослідження, навіть коли студент орієнтований на когнітивне навчання, при відсутності емоційного зв'язку з викладачем його бажання сприймати або використовувати інформацію знизьке. Тому розуміння природи міжособових взаємовідносин між викладачем і студентом є важливим для ефективного досягнення цілей навчання.

Але не слід забувати, що викладання повинно протікати у двох площинах: зміст предмета, який викладається і формування та розвиток взаємовідносин між викладачем та студентом. Викладачі повинні вправно балансувати у цих двох площинах, для того щоб ефективно сприяти процесу сприйняття інформації [5].

Одним з основних аспектів комунікації, які сприяють успішному розвитку взаємовідносин між викладачем і студентом виступає безпо-

середність у спілкуванні. Безпосередність - це педагогічне поняття, яке визначає межу до якої викладач встановлює близькі стосунки зі студентами в протилежність збереженню дистанції і стриманості [3:549].

Останнім часом безпосередність у спілкуванні і актах комунікації виступає основним поняттям для опису і розуміння природи взаємовідносин «викладач – студент». Дослідження показують, що безпосередність у поведінці викладача, яка досягається за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації, полегшує студентам засвоєння матеріалу. Гумор і розмаїття його форм від «консервованих жартів», спонтанних розмовних жартів, іронії до ненавмисних смішних висловлювань і дій, беззаперечно виступає одним із таких засобів.

Зв'язок між безпосередністю у спілкуванні і гумором, який викладач використовує в аудиторії, був визначений у ряді робіт закордонних дослідників, зокрема у роботах Gorham і Christophel [5]. Розглянувши якісну і кількісну відміну між тим як викладач використовує гумор і який вплив цей гумор має на аудиторію, вони звернули свою увагу на те, що певна кількість і тип гумору істотно впливають на процес навчання, хоча і не в такій мірі як безпосередність. Вони зазначили, що зв'язок з гумором, який використовує викладач і навчанням студентів можна краще зрозуміти, якщо розглядати гумор разом з таким поняттям, як безпосередність у спілкуванні.

Теоретичне обґрунтування зв'язку між використанням гумору, навчанням і безпосередністю у спілкуванні викладача зі студентами базується, як на властивості гумору привертати і утримувати увагу аудиторії, так і на властивості безпосередності створювати відчуття близькості між суб'єктами комунікації на основі вербальних і невербальних засобів [7]. І гумор, і безпосередність, як показує практика, однаково позитивно впливають на процес навчання і формування мотивації у студентів, а також сприяють позитивному оцінюванню викладання. І, навпаки, відсутність гумору і безпосередності в процесі навчання в аудиторії вважається джерелом демотивації у студентів [6].

Аналізуючи зв'язок між використанням гумору і безпосередністю у спілкуванні, слід розглянути дуже важливе, з нашої точки зору, поняття особистості, яка є орієнтованою на гумор.

Різні люди по-різному передають іншим послання в яких міститься гумор. Сприйняття гумору, значною мірою, визначає не тільки характер і поведінку людини, але і тип спілкування, і розвиток бесіди. Частіше всього, людина виконує функцію реципієнта, який сприймає гумор або гумористичне послання, і не є його джерелом. Однак, люди, які уміло створюють смішні ситуації і використовують гумор досить регулярно у різних контекстах, сприймаються, як орієнтовані на гумор [4].

Людина з високою орієнтацією на гумор досить часто використовує різноманітні стратегії гумору у різних ситуаціях. Таким чином, така людина сприймається більш безпосередньою у спілкуванні, ніж людина з низькою орієнтацією на гумор, більш компетентним учасником комунікативного акту, більш орієнтованим на особистість, і розглядається як соціально-приваблива особистість і особистість, яка не замкнена на собі [8].

Як показує практика, викладачі з високою орієнтацією на гумор з більшим успіхом застосовують гумор у різних ситуаціях, використовуючи широкий ряд типів поведінки, які можуть сприйматися з гумором. У свою чергу, згідно дослідженням, студенти засвоюють більше навчального матеріалу і вчаться більш ефективно у тих викладачів, які сприймаються, як орієнтовані на гумор, незалежно від ступеня орієнтації на гумор самих студентів. Дане спостереження узгоджується з концептуалізацією гумору, як невід'ємної частини безпосередності у спілкуванні. Безпосередність у взаємовідносинах «викладач – студент» асоціюється з більш ефективним навчанням студентів, а гумор виступає засобом розвитку безпосередності в актах комунікації. Висока орієнтація на гумор у викладача асоціюється з покращенням якості викладання. Крім того, викладачі, які регулярно і вправно використовують гумор в аудиторії частіше відчують прихильність до себе з боку студентів.

Таким чином гумор слід розглядати, як один із компонентів більш широкого набору педагогічних прийомів, які створюють в аудиторії відчуття безпосередності, що в свою чергу призводить до більш позитивних оцінок викладача і навчального курсу в цілому.

Роль гумору у педагогічній практиці набагато складніша, ніж це здається на перший погляд і потребує подальшого детального вивчення. Проте особистий досвід свідчить, що гарний настрій, який підви-

щує активність і працездатність студентів, як правило, пов'язаний з гумором. Студенти приділяють більше уваги навчанню і з більшим бажанням відвідують заняття, у тому випадку, якщо гумор регулярно застосовується в аудиторії. Використання гумору для презентації учбового матеріалу може зробити зміст навчального предмету більш запам'ятовним, допомагаючи студентам акумулювати і засвоювати більше нової інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартин Р. Психология юмора / Р. Мартин ; [перевод с англ.]. – Санкт-Петербург : Питер, 2009. – 478 с.
2. Симонов П. В. Созидающий мозг / П. В. Симонов. – М.: Наука, 1993. – 227 с.
3. Andersen J. T. Teaching immediacy as a predictor of teacher effectiveness/ J.T. Andersen // Communication Year Book. – New Brunswick, NJ: Transaction Books, 1979. – P. 543–559.
4. Booth-Butterfield M. Individual differences in the communication of humorous messages / M. Booth-Butterfield, S. Booth-Butterfield // Southern Communication Journal, 1991. – Vol. 56. – P. 32–40.
5. Frymier A. B. A model of immediacy in the classroom / A. B. Frymier // Communication Quarterly, 1994. – Vol. 41. – P. 454–464.
6. Gorham J. The relationship of teachers' use of humour in the classroom to immediacy and student learning / J. Gorham, D. M. Christophel // Communication Education, 1990. – Vol. 39. – P. 46–62.
7. Kelley D. H. Effects of immediacy on recall of information / D. H. Kelley, J. Gorham // Communication Education, 1988. – Vol. 37. – P. 198–207.
8. Wanzer M. B. The funny people: A source-orientation to the communication of humor / M. B. Wanzer, M. Booth-Butterfield, S. Booth-Butterfield // Communication Quarterly, 1995. – Vol. 43. – P. 142–154.